

לילה אחד עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה עשירית / גליון תמוג
ערש"ק פרשת ויקהל התשע"ד

טובת הציבור לפני טובת היחיד

ת"ח החוטאים, מדוע לא נקראים 'פושעים'?

דין בדיקת העזרה בשבת

עצות לנודדי שינה

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויקהל, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תמג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני תרי צנתרי דדהבא, לומדי ותמכי אורייתא,
רודפי צדקה וחסד, ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו,
תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב,
הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President St.

#BSMT

Brooklyn, NY 11213

718-534-8673

www.likras.org • Likras@likras.org

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

הפצה: 08-9262674

נרפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

מדוע לא נדחית השבת מפני מלאכת המשכן?

מדוע חזר משה לישראל על אזהרת השבת שבעשרת הדברות, הרי כבר שמעוה מהקב"ה בעצמם? / מדוע נאמר על השבת "לעשות אותם" הרי בשבת יש לימנע מעשי' ולא להיפך? / הטעם לזה שאין מלאכת המשכן דוחה שבת, שהוא מפני המעלה המיוחדת שבעשרת הדברות

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א שיחה א' לפרשתנו)

ח. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

ט. יינה של תורה.....

"סלמנדרא" שכולו תורה

מדוע הקל-וחומר מציפוי מזבח הזהב ללמוד מיני' שאין האש שולטת בפושעי ישראל, לא יתאים במכ"ש וק"ו גם בנוגע לתלמידי חכמים, עד שצריך להביא ק"ו מיוחד ושונה עבורם, ובפרט שהק"ו לתלמידי חכמים הוא מסלמדנרא, שהיא שרץ טמא? / אם גם הת"ח וגם הפושעי ישראל נמצאים בגיהנם, אלא שהאש אינה שולטת בהם, מדוע אלו ממשיכים להיקרא בתואר החשוב "תלמידי חכמים" ולעומתם ה"מלאי מצוות כרימון" נקראים פושעי ישראל? – ביאור נפלא בסוגיא דסיום מסכת חגיגה ובהחילוק בין התורה להמצוות בפעולתם על נפש האדם

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ז שיחה ב' לפרשתנו)

יד. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

דין בדיקת העזרה בשבת

יביא קושיות המפרשים לדחות ביאור הכס"מ במה שלא התיירו שבות בבדיקת העזרה, יסיק שהוא מגדר כבוד הבית, ולזה לא שייך כאן ההיתר ד"אין שבות במקדש", עוד יבאר דדין כבוד הבית הוא ממצוות בניינו, ובדבר שהוא מבנין הבית עצמו לא נאמרו דינים הבאים מקדושתו

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"א שיחה א' לפרשתנו, נדפס גם בספר 'הל' בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים וביאורים)

כ. תורת חיים.....

כג. דרכי החסידות.....

מדוע לא נדחית השבת מפני מלאכת המשכן?

מדוע חזר משה לישראל על אזהרת השבת שבעשרת הדברות, הרי כבר שמעוה מהקב"ה בעצמם? מדוע נאמר על השבת "לעשות אותם" הרי בשבת יש לימנע מעשי' ולא להיפך? / הטעם לזה שאין מלאכת המשכן דוחה שבת, שהוא מפני המעלה המיוחדת שבעשרת הדברות

בריש פרשתנו: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהי לכם קדש שבת שבתון לה', כל העושה בו מלאכה יומת. לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, זה הדבר אשר צוה ה' לאמר. קחו מאתכם תרומה לה' וגו'".

ובפירושו רש"י מבאר הסמיכות דאיסור שבת להציווי על מלאכת המשכן, וז"ל:

"הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת".

ולפי דברי רש"י אלו – צריך ביאור, דלכאורה:

אם הציווי על שמירת שבת כאן אינו אלא הקדמה להעיקר, שהוא הציווי על מלאכת המשכן (לומר שאינו דוחה את השבת) – הי' צריך לכלול הכל באמירה אחת: "ויקהל משה . . ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' . . ששת ימים . . קחו מאתכם תרומה";

אולם הכתוב מחלק הציוויים לשתי אמירות: בתחילה "ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי וגו'" – הציווי על שמירת שבת, ואח"כ נאמר עוד הפעם – כאמירה נוספת בפ"ע – "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' לאמר קחו מאתכם

תרומה וגו'!"

ומשמע אפוא, שהציווי על שמירת שבת אינו בא כאן רק כפרט בתוך הציווי על מלאכת המשכן (שאז הי' צריך לכוללם יחד) – אלא שיש בו תוכן מיוחד, ולכן הכתוב מחלק אותו באמירה נפרדת.

ב. ביאור העניין:

אכן, הטעם שחזר משה וצווה עתה על אזוהרת השבת – הוא כדי להודיע שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת;

אולם כדי להדגיש את מעלת השבת, באופן שיובן ויתבאר היטב למה באמת אין מלאכת המשכן דוחה את השבת – חזר משה ואמר לבני ישראל את הציווי על השבת (לא בתור ציווי חדש, אלא) כפי ששמעוהו בעת מעמד הר סיני, בעשרת הדברות.

דהנה, הציוויים שנאמרו בעשרת הדברות יש להם חשיבות מיוחדת, מכמה צדדים:

ראשית כל, הנה בעשרת הדברות נאמר "וידבר אלקים את כל הדברים האלה" (יתרו כ, א), ופירש רש"י שהקב"ה אמר את "עשרת הדברות בדבור אחד", והיינו, שכל עשרת הדברות שמעו בני ישראל מפי הקב"ה.

[וגם כאשר משה הי' מדבר ומשמיע הדברות לישראל בפעם השני' (רש"י יתרו יט, יט) – הרי זה ש"חזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו", היינו, שפירש את הדבור ששמעו מפי הקב"ה (בדיבור אחד). ולהעיר מהמבואר בצידה לדרך (על רש"י שם), שגם אז היו שומעים את קול הקב"ה שהי' מצטרף כביכול לדיבורו של משה].

שנית, עשרת הדברות נאמרו בקול גדול, וראו את הקולות (ואתחנן ה, יט. יתרו כ, טו).

שלישית, בעת שמיעת עשרת הדברות ענו בני ישראל והשיבו "על הן הן ועל לאו לאו" (פרש"י יתרו כ, א).

ורביעית, בשונה משאר המצוות שנאמרו למשה והוא מסרם קודם לאהרן ואחר כך לזקנים ורק אחר כך לכל ישראל (פרש"י תשא לד, לב – מעירובין נד, ב), הרי עשרת הדברות נאמרו במעמד כל ישראל יחד, אנשים ונשים וכו', ללא הבדל; ומזה שענין מיוחד בציוויים אלו ולכן נאמרו לכל ישראל ביחד.

ג. ולכן חזר עתה משה על מצות שבת שבעשרת הדברות, כי בזה הטעמים לבני ישראל למה אין מלאכת המשכן דוחה שבת:

אף שמלאכת המשכן הוא ענין עיקרי, כמו שאמר הקב"ה (תרומה כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שע"י המשכן תשרה השכינה בישראל, מכל מקום, לא יתכן שציווי זה שנצטוו עכשיו מפי

לקראת שבת

ז

משה, ידחה מצות שבת שהיא אחת מעשרת הדברות ששמע כבר כאו"א מישראל מפי הקב"ה עצמו. ומהאי טעמא נחלקו הציוויים על אזהרת שבת ועל מלאכת המשכן בשתי אמירות נפרדות – בתחילה "ויאמר אליהם... ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי", ושוב "ויאמר משה זה הדבר... קחו מאתכם תרומה" (כנ"ל ס"א) – כי חילוק גדול ביניהם:

הציווי על אזהרת שבת הוא חזרתו של משה על דיבור ששמעו כולם יחד מפי הקב"ה, והציווי על מלאכת המשכן הוא מה ששמע משה לבד מפי הקב"ה והוא שציווהו לבני ישראל. ולכן, להיותם משני סוגים, חילקם לשתי אמירות.

ד. והנה לפי דרכנו – שהאזהרה על איסור מלאכה בשבת הוא ציווי ששמעו בעצמם מפי הקב"ה בעשרת הדברות – יתבאר הדיוק בלשון משה "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם":

לכאורה, תיבות "לעשות אותם" מיותרות הן; ובפרט, שהרי הציווי על שמירת שבת כאן אינו על פעולה חיובית – ציווי דקום ועשה, כי אם ציווי למנוע את עצמו מעשי' – שלילת עשי'! [ואף שיש לפרש "לעשות" – לקיים, עדיין אין הלשון מיושב היטב].

ולפי הנ"ל – יובן ויומתק:

בעשרת הדברות נצטוו (לא רק על איסור (ושלילת) מלאכה בשבת, כי אם גם) "זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ, ח), והיינו ציווי חיובי, וכמו שפירש רש"י שם: "תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת"; ובנוגע לציווי זה מתאים שפיר הלשון "לעשות" – עשי' בפועל.

ה. וההוראה מענין זה – בעבודת האדם:

עם היות שציווי ואזהרת איסור מלאכה בשבת כאן הוא רק פרט בהציווי דמלאכת המשכן, בכל זאת עשאו משה ענין עיקרי בפ"ע והזהירם באמירה מיוחדת על כך; ומשום זה חזר על האזהרה שבעשרת הדברות, שבה נצטוו מפי הקב"ה על עצם ענין שמירת שבת (וכנ"ל בארוכה).

ויתירה מזו: ממשמעות הכתוב "ויקהל משה... ששת ימים וגו'", ורק אחר כך "ויאמר משה.. קחו מאתכם תרומה וגו'", משמע שהקהלת כל עדת בני ישראל היתה בעיקר בשביל אזהרת שבת, ורק אחר כך אמר להם גם כן ציווי מלאכת המשכן שעל ידי זה תשרה השכינה ביניהם ("ושכנתו בתוכם").

ומכאן למדנו אופן וגודל הענין של "לאפרושי מאיסורא" (שבת מ, ב):

גם כאשר יהודי עסוק בענינים הכי נעלים, ועד – בענין הכי עיקרי דהשראת השכינה (שזהו ענין בנין המשכן), הנה בשעת מעשה – ועוד קודם לזה – צריך לדעת ולהיזהר עד קצה האחרון ממעשה שיש בו איסור, אף אם נדמה שלולי זהירות זו היתה השראת השכינה באה מהר יותר. וק"ל.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

[זוה שהנהגתם בנדבת המשכן נקרא בשם "נתעצלו" עד ש"נחסרה אות אחת משם" אינה משום שאין זה הנהגה הראוי' לנשיאים, אלא מצד ענין פרטי במלאכת המשכן, כמבואר במקור הדברים בארוכה, ע"ש].

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 424 ואילך)

לחם עם פנים, או לחם של ה'פנים'?

ואת לחם הפנים

כבר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהי' עשוי כמין תיבה פרוצה (לה, יג. רש"י)

לכאורה תמוה ביותר, באם "כבר פירשתי" מהו "לחם הפנים" מדוע מפרשו כאן רש"י עוד הפעם?

ויש לבאר בפשטות:

במקום שפירש רש"י "כבר" כתוב "לחם פנים" בלי ה"א, אך כאן כתוב "לחם הפנים עם ה"א. ועל כן הי' מקום לחשוב שהגם ששם פירוש "לחם פנים" הוא "שהיו לו פנים" מ"מ כאן שכתוב עם ה"א הידיעה אין לפרש ש"פנים" הוא "פני" הלחם, שהרי אין "פנים" אלו ידועים כל-כך עד שאפשר לומר עליהם "לחם הפנים" – הלחם עם הפנים הידועים.

וא"כ, הי' אפשר לפרש שפירוש "לחם הפנים" הוא לחם של ה"פנים", והיינו, הלחם שמניחים "לפני" – "בפנים" (וכן פירשו בתיב"ע, ראב"ע, חזקוני בפ' תרומה), ש"פנים" אלו – שהוא המשכן – ידועים הם.

ולכן מפרש רש"י דגם "לחם הפנים" כאן פירושו "שהיו לו פנים". ומה שנאמר "הפנים" בה"א הוא כי "כבר פרשתי", היינו ש"פנים" אלו כבר מפורשים לעיל, ובמילא ידועים הם, ושפיר אפשר לומר עליהם "הפנים".

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 325 הע' 33)

טובת הציבור לפני טובת היחיד

והנשאים הביאו את אבני השוהם

מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל . . הביאו את אבני השוהם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות אחת משמם, והנשאים כתיב (לה, כז. רש"י)

יש לדייק בלשון רש"י, שבקושייתו כתב "מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח תחילה". ולכאורה אינו מובן, הרי ברור הדבר שבהיותם "נשיאי העדה" הי' להם להתנדב תחילה, וא"כ קושיית רש"י הייתה צריכה להיות להיפך "מה ראו נשיאים שבמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה", ולא על זה שהתנדבו תחילה בחנוכת המזבח?

ויש לומר הביאור בזה, דאדרבה, מצד היותם נשיאים הי' להם לנדב דווקא באחרונה, כי תפקידו של נשיא הוא להשתדל לכל לראש בטובת הציבור, ורק אחרי מילוי צרכי הציבור יכולים הם לחשוב על טובת עצמם.

ולכן נתנדבו הנשיאים למלאכת המשכן דווקא באחרונה, כי מצד היותם נשיאי העדה חשבו שלכל לראש עליהם לדאוג לזה ש"יתנדבו ציבור" וימלאו את חובתם בתרומת המשכן, ורק אחרי שסיימו הציבור את תרומתם יכולים הם לחשוב גם על מילוי חובתם האישית בתרומת המשכן.

וזוהו הקושיא "מה ראו נשיאים להתנדב . . בתחילה" כי מצד היותם נשיאים הי' עליהם לדאוג תחילה לטובת הציבור, ורק אח"כ לדאוג על צרכיהם הם.

יינה של תורה

"סלמנדרא" שכולו תורה

מדוע הקל-וחומר מציפוי מזבח הזהב ללמוד מיני' שאין האש שולטת בפושעי ישראל, לא יתאים במכ"ש וק"ו גם בנוגע לתלמידי חכמים, עד שצריך להביא ק"ו מיוחד ושונה עבורם, ובפרט שהק"ו לתלמידי חכמים הוא מסלמנדרא, שהיא שרץ טמא? / אם גם הת"ח וגם הפושעי ישראל נמצאים בגיהנם, אלא שהאש אינה שולטת בהם, מדוע אלו ממשיכים להיקרא בתואר החשוב "תלמידי חכמים" ולעומתם ה"מלאי מצוות כרימון" נקראים פושעי ישראל?

ביאור נפלא בסוגיא דסיום מסכת חגיגה ובהחילוק בין התורה להמצוות בפעולתם על נפש האדם

על עשיית מזבח הזהב נאמר בפרשתנו "ויעש את מזבח הקטורת גו' ויצף אותו זהב טהור" (לז,

כה-כו).

ובגמ' (סוף חגיגה) איתא: "אמר ר"ל אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל ק"ו ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצוות כרימון, דכתיב "כפלח הרימון רקתך", אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך, על אחת כמה וכמה".

ומאמר זה הוא בהמשך למאמר שלפניו: "אמר ר' אבהו א"ר אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גהינם שולטת בהן, ק"ו מסלמנדרא (מין שרץ הנוצר מן האש), ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו, ת"ח שכל גופם אש דכתיב "הלא כה דברי כאש נאום ה'" על אחת כמה וכמה".

ולכאורה יש להקשות בהבנת סוגיא זו, שהרי הקל-וחומר המובא מציפוי מזבח הזהב ללמוד

מיני' שאין האש שולטת בפושעי ישראל, מתאים במכ"ש וק"ו גם בנוגע לתלמידי חכמים. שכשם שציפוי הזהב מונע מהאש לשלוט במזבח, כך תורת התלמיד חכם מונעת מאש הגיהנם לשלוט בו, אף שעשה ענינים בלתי רצויים שהעונש עליהם הוא אש הגיהנם.

וא"כ, לכאורה כל המימרא בנוגע לת"ח מיותרת, שהרי ניתן ללמוד ענין זה בק"ו ממזבח הזהב, כפושעי ישראל (ובמכ"ש מהם גופא). ובאם רוצה הגמרא ללמוד בפירוש את הק"ו גם לגבי תלמידי חכמים, לא הייתה צריכה להביא ק"ו מיוחד ושונה עבורם, כ"א ללמדה מאותו ק"ו שלומדים לפושעי ישראל.

ובפרט שהק"ו שמביאה הגמרא לתלמידי חכמים הוא מסלמדנרא, שהיא שרץ טמא (ראה תוס' כאן, רש"י חולין קכו, א ד"ה סלמדנרא). ותמוה הדבר מאוד, שדוקא לגבי התלמידי חכמים הלימוד הוא משרץ טמא, בעוד שלכאורה ניתן ללמוד את אותו הק"ו ממזבח הזהב שבבית המקדש?

עוד צריך ביאור בהפרש שבין ב' הלימודים (לפושעי ישראל ותלמידי חכמים):

מכך שגם הת"ח וגם הפושעי ישראל נמצאים בגיהנם, משמע ששניהם עשו מעשים שהעונש עליהם הוא אש הגיהנם, אלא שלשניהם ישנה הצלה והגנה מאש הגיהנם (ת"ח – תורתם משמרתם, ופושעי ישראל מצוותיהם משמרים אותם).

וא"כ צ"ע ממ"נ, באם אין הענינים הטובים מועילים לשנות התואר "פושעי ישראל", שיקראו גם התלמידי חכמים בשם "פושעי ישראל", ובאם הם כן מועילים, מדוע לא ישתנה תוארם של הפושעי ישראל ל"בעלי מצוות" או כיו"ב. ומה טעם לחילוק זה, שהת"ח נשאר עליהם התואר "תלמידי חכמים", ואילו אלו שהגנתם והצלתם היא מחמת שהם "מלאים מצוות", מכונים מחמת עוונותיהם "פושעי ישראל".

ומכל הנ"ל מובן, שיש חילוק גדול בין ההגנה מאש הגיהנם הבאה על ידי לימוד התורה, לבין ההגנה הבאה על ידי קיום המצוות. ומחילוק זה נובעים גם החילוקים דלעיל, וכפי שית' בזה לקמן.

והביאור בזה:

מבואר בתניא (פ"ד) אשר הדרך היחידה בה יכולים הנבראים להתקשר בקשר אמיתי עם הקב"ה, הוא רק על ידי קיום מצוותיו. דכאשר מקיים האדם את המצוות שציווהו השי"ת, אזי נוצר קשר אמיתי ביניהם.

[דבקשר שבין ב' אנשים, הנה עצם רגש האהבה ביניהם כבר יוצר קשר ביניהם, משא"כ כלפי הקב"ה, אין רגשותיו של אדם יוצרים קשר אמיתי עמו, גם אם התלהבותו והתרגשותו עצומים ונפלאים עד מאוד. דכיון שהאדם אינו תופס מקום כלל לגביו ית', ואין שום ערך ביניהם, לכן אין

לקראת שבת

יא

ביכולת כוחותיו ורגשותיו להגיע אל הבורא ית'. ורק כאשר הקב"ה מצוה את האדם לעשות איזה מצוה, הנה כשמקיים את מה שנצטוה, אזי נוצר קשר אמיתי בינו לבין הקב"ה].

אמנם, בין המצוות עצמם, הפרש גדול יש בין הקשר שנוצר עם הקב"ה על ידי קיום כל המצוות לקשר שנוצר על ידי קיום מצוות ידיעת התורה. כמבואר בהמשך הדברים בתניא (פ"ה), אשר על ידי שהאדם לומד תורה ומבין את חכמתו ית' בשכלו, נעשה האדם מאוחד עם התורה "ביחוד נפלא שאין יחוד כמוהו... להיות לאחדים ומיוחדים מכל צד ופינה", היינו שמציאות האדם נעשית מציאות של תורה וה"ה מאוחד עם הקב"ה.

[דכיון שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, לכן כאשר האדם לומד את התורה ומבינה היטב בשכלו, עד שנעשה שכל התורה מובן אצלו לגמרי, נמצא ששכלו ומוחו של האדם מיוחדים עם חכמתו של הקב"ה, ומכיון שאצל הקב"ה "הוא וחכמתו אחד" (ראה רמב"ם ריש הל' יסודי התורה) לכן כאשר שכל האדם מאוחד עם חכמת הקב"ה שהיא התורה הרי האדם מיוחד עם הקב"ה בעצמו].

משא"כ על ידי קיום שאר המצוות, הנה אף שעל ידי קיומם נעשה קשר אמיתי בינו ובין הקב"ה, וכמ"ש בתניא (פ"ד) שאור המצוה מקיף ומלביש את הנפש, אעפ"כ אי אפשר לומר שהאדם נעשה מיוחד ממש עם המצוה.

היינו, שאף שע"י המצוות ממשיך האדם על נפשו אור גדול, הוא אינו נעשה מציאות של מצוה, משא"כ הלומד תורה ומבינה היטב בשכלו, נעשה למציאות של תורה.

[שהרי רק בלימוד התורה, כאשר האדם מבין היטב את הלימוד ותופס את הדברים בשכלו, ה"ה מתאחד עם התורה, כי התורה נכנסת לתוך שכלו ומוחו של האדם. משא"כ בקיום המצוות, מכיון שעיקר קיום המצווה הוא ע"י כוח המעשה בלבד, הרי אין המצווה 'נכנסת' לתוך האדם, ובמילא א"א לומר שהאדם מתאחד עם המצווה, ועיין היטב בתניא (פ"ד ופ"ה), ובספרי ביאורי התניא לפרקים אלו להבנת עומק ענין זה].

וע"פ המבואר, יבואר היטב מה שהוקשה לעיל בסוגיא דסיום מסכת חגיגה:

דהנה, מ"ש בגמרא שאין אור של גהינם שולטת בתלמידי חכמים, שהוא מפני ש"גופן אש", להיות שדברי התורה נחשבים לאש ("הלא כה דברי כאש"), הם הם הדברים המובאים לעיל מהתניא, שהיא מעלה מיוחדת בלומד תורה, שמציאותו נעשית דבר אחד עם התורה, מציאות של תורה עד כדי ש"גופן אש".

משא"כ פושעי ישראל המקיימים מצוות, הנה כנ"ל, אין גופן נעשה מציאות של מצוה (כבתלמיד

לקראת שבת

חכם), כ"א שהם "מלאין מצוות כרימון". דכשם שהרימון, הגם שהוא מלא בגרעינים, מהווים הגרעינים מציאות בפני עצמם, ואינם חלק מהרימון, רק שהרימון "מלא" ב"גרעינים", כך גם פושעי ישראל, אף ש"מלאים מצוות", הרי אין המצוות נעשות חלק מהם, ואין "גופן מצוות", כ"א ה"ה "מלאים מצוות כרימון".

אמנם, דוקא מחמת מעלת הת"ח, שגופן אש, אי אפשר ללמוד שאין אור של גיהנם שולטת בהם בקל וחומר מפושעי ישראל. דמחמת מעלתם הגדולה, הנה כשנופלים ועוברים על רצון השי"ת, נפילתם חמורה וגדולה יותר מעבירה הנעשית על ידי מי שאינו תלמיד חכם.

ובזה יובן הטעם שהוצרכה הגמרא ללימוד מיוחד (ק"ו מסלמנדרא) עבור הת"ח, כיון שאי אפשר ללומדם בק"ו מפושעי ישראל.

ובזה יובן גם תוכן הלימודים – ק"ו מסלמנדרא לתלמידי חכמים, וק"ו מציפוי מזבח הזהב לפושעי ישראל:

בנוגע לתלמידי חכמים מובא הלימוד מסלמנדרא, דכשם שהסלמנדרא היא "תולדת האש", כך גם תלמידי חכמים "כל גופן אש". שבק"ו זה, יש ביאור לב' הקצוות שמוצאים בתלמידי חכמים הנמצאין בגיהנם.

שלא כמאמר, באם תלמידי חכמים "גופן אש", היאך ייתכן שמוצאים אצלם חטאים, ומאידך, אם באמת חטאו (שלא כמציאם בגיהנם), היאך ייתכן שאין אור של גיהנם שולטת בהם, ונשארים בבחינת "גופן אש".

וע"ז הוא הק"ו מסלמנדרא, שבה מצינו שיתכנו ב' קצוות מעין אלו. דהנה, לגבי האש נאמר בגמרא (סנהדרין לא, א) "עיקר טבילותא בנורא". היינו שאש היא הדבר העיקרי שבכוחו לטהר מטומאה (יותר מן המים), ואעפ"כ, יכול להיווצר ממנה שרץ טמא. וביחד עם זה, אף שנוצר ממנה שרץ טמא (סלמנדרא) הנה "הסך מדמה אין האור שולטת בו".

שבזה מוסבר הטעם שאין אור של גיהנם שולטת בתלמיד חכם שחטא, דאף שתתכן מציאות שיכשלו בחטאים, כיון שנשמתם נמצאת בגוף בשר ודם, בעולם הזה ש"הרשעים גוברים בו" (תניא פ"ו בשם העץ חיים), ע"ד שיכולה סלמנדרא להיווצר מהאש, אעפ"כ, עדיין נשארים במצב ש"כל גופן אש", ו"אין אור של גיהנם שולטת בהן".

משא"כ לגבי "פושעי ישראל" הובא הק"ו ממזבח הזהב, שהי' "מצופה זהב", כיון שעל ידי קיום המצוות נעשה היהודי "מצופה" בלבד במצוות, היינו שהמצוה רק "מצפה" אותו ומגינה עליו מאור הגהינם, אבל הוא אינו מיוחד עם המצוות, שלא נעשה מציאות של מצוה.

לקראת שבת

יג

ובזה יש לתרץ גם מה שתלמידי חכמים, הגם שעברו על רצון השי"ת, עדיין מכנה אותם הגמרא בתואר "תלמידי חכמים", ולעומתם "פושעי ישראל", אף שגם הם יש להם הגנה מאש הגיהנם, שכן הם "מלאים מצוות", הנה כיון שעברו עבירות נשתנה תוארם, והם נקראים "פושעי ישראל".

דכיון שתלמידי חכמים "גופן אש", היינו שמציאותם היא מציאות של תורה, אי אפשר לקרותם "פושעי ישראל". ויתירה מזו, בקריאתם "פושעי ישראל" יש משום ביזוי התורה. דכיון שמציאותם נעשתה מציאות של תורה, אי אפשר לחלק ולומר שמבזים אותם על כך שעברו עבירות, ואין הכוונה לבזות בכך את התורה, דמכך שהת"ח והתורה מציאות אחת הם, נמצא שכשמבזים את הת"ח מבזים גם את התורה עצמה. ולכן גם בהיותם בגיהנם, שהדבר מהווה סימן שעברו עבירות כאלו שהדין מחייב לישב עליהם בגיהנם, עדיין אי אפשר לכנותם פושעי ישראל.

ולכן, כשרוצה הגמרא ללמוד שהתורה צריכה להגן על תלמידי חכמים מפני שעברו עבירות, אינה יכולה לומר שהם פושעי ישראל, כ"א ללמדנו ש"אין אור של גיהנם שולטת בהם", ורק כך יודעים שהתלמידי חכמים עברו עבירות שהעונש עליהם הוא גיהנם.

משא"כ אנשים פשוטים שגופם אינו כאש, ורק שיש להם זכות קיום המצוות, ניתן לבזותם ולכנותם "פושעי ישראל". דכיון שאין מציאותם דבר אחד עם מציאות המצוה, לכן כשמבזים אותם אין זה בזיון להמצוה עצמה (וכנ"ל, שהם רק "מלאים מצוות", אך הם עצמם אינם מציאות של מצוות).

ויש לומר דאדרבה, אותם אנשים פשוטים נקראים בגמרא "פושעי ישראל", לא רק מחמת שניתן ואפשר לכנותם כך, כ"א שהגמרא מדייקת לקרותם "פושעי ישראל", כיון שבזיון זה יש בו משום כפרה על עוונותיהם. וכמסופר בגמרא (פסחים נ"ו, א. וברש"י שם. ברכות י, ב. וברש"י שם) שחזקיה "גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים", שהי' בבזיון זה ענין של כפרה.

פנינים

דרוש ואגדה

ואצלו הרי "אמונת חידוש העולם" קבוע בנפשו כל ימי השבוע.

וכשכל השבוע הוא בבחינת שבת, אזי "ביום השביעי יהי לכם קודש שבת שבתון" ולא שבת סתם.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 171 ואילך)

שלא ינועו ברוח

את יתרות המשכן ואת יתדות
החצר ואת מיתריהם
יתדות – לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות
בארץ שלא ינועו ברוח
(לה, יח. רש"י)

יש לפרש זה בדרך הדרוש:

כאשר אדם מחנך את תלמידו לעמוד על דרך הישר והאמת, ושיעמוד איתן נגד הרוחות הרעות המנשבות בחוץ, אפשר שיחשוב המחנך שהעיקר הוא לחזק אצל התלמיד את היסודות ועיקרי הדברים, אך בדברים הנראים כטפלים אין הוא צריך להתעסק עם התלמיד, כי גם בלא זה ישאר חזק באמונתו.

אך האמת אינה כן, שאם רוצה המחנך שהתלמיד "לא ינוע ברוח" ולא יפול מה"רוחות" המנשבות בעולם, עליו "לתקוע ולקשר" ולחזק אצל התלמיד גם "סופי היריעות".

והיינו, שצריך הוא להעמיד את התלמיד באופן שכל פרט ופרט שבו, מראשו עד רגליו, יהיו שלמים וחזקים בכל הפרטים. כי באם לא יעשה כן, א"א לדעת מאיזה צד ומהיכן יפיל אותו ה"רוח". ורק כשהתלמיד שלם לגמרי "עד סופי היריעות" בתורה ומצוות, אז יוכל להיות סמוך ובטוח ש"לא ינוע ברוח", וישאר איתן וחזק באמונת ה'.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ו עמ' 185 ואילך)

התעסקות בפרנסה רק עם כח המעשה

ששת ימים תיעשה מלאכה. וביום
השביעי יהי לכם קודש שבת שבתון
לה'
(לה, ב)

יש לבאר זה ע"פ דרך החסידות:

כתיב (תהלים קכח, ב) "יגיע כפיך כי תאכל". דכשהאדם עוסק במלאכתו לפרנס עצמו ובני ביתו הרי זה צריך להיות רק ב"כפיך" – בכח המעשה, ולא להשקיע ראשו בזה, "יגיע ראשך".

וטעם הדבר הוא, כי באמת אין מזונות האדם מגיעים לו ע"י עסקו, כ"א הקב"ה הוא הזן ומפרנס את העולם כולו, והעסק אינו אלא "כלי" ו"אמצעי" שעל ידו משפיע הקב"ה לפרנסתו.

וכשיכיר האדם באמת שהפרנסה מגיעה מהקב"ה, אזי יבין שגם ע"י התעסקות ויגיעה יתירה לא ירוויח יותר ממה שהקב"ה רוצה להשפיע לו, וממילא לא ישקיע ראשו במלאכתו, אלא יעסוק במלאכתו עם כח המעשה בלבד, כדי לעשות כלי בדרך הטבע להשפעת הפרנסה.

וזהו "ששת ימים תיעשה מלאכה" – ש"תיעשה" (ולא תעשה) פירושו שהמלאכה נעשית בדרך ממילא, שאין האדם משקיע את עצמו בהעסק, והמלאכה נעשית כאילו מאליו וממילא, בלי השתדלות האדם.

וכשהמלאכה נעשית באופן כזה, שמאמין ויודע שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, ואינו משקיע ראשו בזה, ה"ה כל השבוע בבחינת שבת – "א שבת'דיקע איד", וכדאי' בספר החינוך (מצוה לב) שענינו של יום השבת הוא "לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם",

דין בדיקת העזרה בשבת

יביא קושיות המפרשים לדחות ביאור הכס"מ במה שלא התיירו שבות בבדיקת העזרה, יסיק שהוא מגדר כבוד הבית, ולזה לא שייך כאן ההיתר ד"אין שבות במקדש", עוד יבאר דדין כבוד הבית הוא ממצות בניינו, ובדבר שהוא מבנין הבית עצמו לא נאמרו דינים הבאים מקדושתו

והקשו המפרשים (כסף משנה כאן. תויו"ט לתמיד פ"א מ"ג. ועוד¹), דהא קי"ל ד"אין שבות במקדש", כמו שפסק הרמב"ם עצמו בכמה מקומות (הל' שבת פכ"א הכ"ז. הל' עבודת יוהכ"פ פ"ב ה"ד. הל' ק"פ פ"א הט"ז. ועוד), וא"כ הוא תימה גדולה, מה שכ' כאן שבילי שבת לא הי' אור בידם, הא טלטול נרות בשבת אסור רק מטעם שבות, כמו שפסק כבר בהל' שבת (פכ"ה ה"י), ומ"ט הוצרכו לשנות סדר הבדיקה בלילי שבת מכל לילה לילך בשתי אבוקות אור בידם.

א.

**יביא דברי הרמב"ם דלא התיירו שבות
בבדיקה, ויקשה דמצינו להתיר שבות
בכה"ג**

בסוף הלכות בית הבחירה (פ"ח) האריך הרמב"ם לתאר סדר שמירת המקדש, ובהמשך לזה (הי"א) כתב עוד, דבכל יום "בשחר קודם שיעלה עמוד השחר סמוך לו" היו הכהנים בודקים את העזרה ו"שתי אבוקות של אור בידם". ולאח"ז הוסיף בהלכה בפני עצמה (הי"ב): כסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת שאין בידם אור, אלא בודקים בנרות הדלוקין שם מערב שבת.

1) וראה בזה (ובהבא לקמן) – שד"ח כללים מערכת האל"ף כלל רפג. פאת השדה שם כלל יז. אנציקלופדי' תלמודית כרך א' ערך "אין שבות במקדש". וש"נ.

ב.

יקדים דליכא לחלק אם הוא דבר קבוע או לאו, ויוסיף להקשות בדברי הרמב"ם

לכאורה ה' אפשר לחלק ולומר, דרק במקום שהוא בדרך עראי התירו שבות אף בדאפשר בענין אחר; ובמילא דהתם לא דמי לנדו"ד, כיון שבב' ההלכות הנ"ל מיירי בדבר שאינו בדרך הרגיל, "הי' כ"ג זקן או חולה" ו"בקש להתנמנם", מיהו בנדו"ד דהוא דבר התלוי בזמן והוי דרך קבע בכל שבוע, לא רצו לקבוע תמידים כסדרן להתיר איסור שבות כל שבת, דכיון דאפשר בענין אחר, אי אפשר להיות נקבע מתחילה לעבור על שבות.

אבל אינו, דמצינו אף בדבר שהוא קבוע דהתירו שבות במקדש בדאפשר בענין אחר. והוא בדין קרבן פסח בע"פ שחל בשבת, דמפשיטין עור הבהמה על המקלות כדרך שהוא עושה בחול (ראה רמב"ם הל' ק"פ פ"א הי"ד וט"ז²), אע"פ שאף בזה ודאי אפשר בענין אחר. ודוחק לומר דשאני התם דאינו בכל שנה, רק כשחל בשבת, דהא מ"מ הוא דבר התלוי בזמן וקבוע מתחילתו, היינו ששנים אלו קבעום מתחילה להתיר בהם שבות.

והנראה בזה, בהקדם עוד מה שיש להקשות בכללות ב' ההלכות הנ"ל גבי בדיקת העזרה, דהנה, בפרק זה עסקינן בדיני שמירת בית הבחירה, דזהו תוכן כל הלכות הקודמות לזה מריש הפרק, ועפ"ז ייפלא מה שהכניס לכאן הרמב"ם דינים אלו דלא שייכי כלל לשמירת המקדש, רק הוו הכנות שעושין הכהנים

ובכסף משנה תי', ד"שאני הכא דאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת", היינו דבמקום שאפשר בענין אחר ולא יעבור על שבות, לא התירו אף במקדש, וכיון שבנדו"ד אפשר בלא שבות בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו לטלטל נרות.

אמנם, כבר הקשו בזה המפרשים (ראה מ"מ כאן. ועוד), דזה אינו למה שפסק הרמב"ם (הל' עבודת יוהכ"פ שם) שאם "הי' כהן גדול זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב ומטילין אותן למחר במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש", והתם אפשר בדרך אחר כמו שכתב שם הרמב"ם בעצמו – "או מערבין מים חמים במי המקוה כדי שתפיג צינתן", שאין בזה שבות. חזינו דליכא איסור שבות במקדש אף בדאפשר בלא שבות².

ועוד ראוי דלהרמב"ם ליכא שבות אף בדאפשר, מהא דפסק בהל' עבודת יוהכ"פ (פ"א ה"ה) גבי הא דאסור לכהן גדול לישן ביוהכ"פ – "בקש להתנמנם, פרחי לוי' מכין לפניו באצבע צרדה", דהתם ג"כ הוא איסור שבות, כמו שפסק בהל' שבת (פכ"ג ה"ה ובכסף משנה שם), והתירו לעבור על האיסור אף שודאי אפשר גם בענין אחר.

(2) יש אומרים (הובאו בשד"ח ואנציקלופדי' תלמודית שם) דהתם שאני משום דהטלת המים וכו' הוא טורח גדול, ולכך לא מקרי אפשר באופן אחר. ועוד יש לומר, דכיון שתלוי בהכנת מים רבים הדורשים כלים רבים וכו', יש חשש שמא מרוב הפרטים ישכחו הכהנים פרט א' וכו', ולפיכך הותרה שבות זו. ולכאורה דוחק הוא.

(3) וראה מעשי למלך על הרמב"ם כאן. ועוד.

וכבר נתבאר במקום אחר (לקו"ש ח"ג ע' 61 ואילך), דמה ששמירת הבית כבוד הוא לו, הוא בזה שאין הכהנים מסיחים דעתם מן הבית ובוה נתכבד המקדש. וכן הוא בנדו"ד גבי בדיקת העזרה, דבוה נתוסף כבוד מה שאינם מסיחים דעתם מן העזרה. ולדברינו יש להמתיק הא דנוסח הכהנים זל"ז אחר הבדיקה הי' "שלום הכל שלום", ולא לשון אחר שירמוז על היות העזרה מוכנה לעבודת היום (כמו "הכל במקומו"⁴ או "הכל כראוי" וכיו"ב), אלא משום דלשון זה סגנון של כבוד הוא.

ומעתה (שנתבאר דגדר בדיקת העזרה משום כבוד היא) – נוכל ליישב קושייתנו בהלכה האחרונה, מה דפסק הרמב"ם גבי בדיקת העזרה בשבת, "שאינ בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת". דהנה, גבי חנוכה איתא בגמרא (שבת כא, ב), דהנס הי' במה ש"טמאו כל השמנים שבהיכל כו' בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים". וכבר הקשו בזה המפרשים⁵ דלמ"ד "טומאה הותרה בציבור" (פסחים עז, א. וש"נ) הוי ניסא למגנא, ולא הוצרכו לנס זה שימצאו פך טהור, אחר שבעבודת ציבור שבמקדש אין הטומאה מעכבת כלל (והותר לגמרי). וביאר ע"ז בפני יהושע (שבת שם), דאף שמן הדין הי' מותר אף בשמן טמא, מ"מ בזה הראה המקום חיבתן של ישראל, שתתקיים המצוה בהידורה, ולא

לעבודת המקדש עצמה. ולכאורה מקומם אינו בהלכות בית הבחירה, אלא בהלכות דמיירי בעבודת המקדש בכל יום – הלכות תמידין ומוספין (ואכן, התם (רפ"ז) הביאם הרמב"ם בקיצור).

ותו, יש לדייק במה שהרמב"ם הפרידם בב' הלכות, דלכאורה ענין אחד הוא, ובהלכה הב' רק בא לתאר כיצד הוא סדר זה עצמו (ובלשונו – "כסדר הזה") ביום השבת, וא"כ לזה אינו נצרך לחלקו בהלכה חדשה, רק הי' לו לסיים ההלכה הראשונה בהא דביום השבת נשתנה בפרט אחד, מה שאין נרות בידם. וכבר מצינו בפוסקים לדייק בחלוקת ההלכות בספר הרמב"ם ובנוגע לדינא כו' (ראה לדוגמא – הל' ת"ת לאדה"ז פ"א קו"א סק"א ג, א [תתרו, א]). וברמב"ם הוצאת פרנקל (ירושלים, תשל"ה) תוקן פיסוק ההל' ברמב"ם בכ"מ – ראה הקדמת המו"ל לס' זמנים 12, ב).

ג.

יבאר דדינים אלו הוו מכבוד מקדש ולא מעבודתו, ובוה לא שייך היתר שבות

ולזה יש לומר, דגדר חדש איכא כאן, ובהקדם מה שביאר הרמב"ם בריש פירקין, דדין שמירת המקדש אינו מפחד אויבים וכו', אלא הוא מחמת כבוד המקדש, ד"אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". והמובן מזה, דכל פרטי ההלכות שכתב בפרק זה הוו משום כבוד המקדש. ועפ"ז יש לומר, דאף חיוב בדיקת העזרה בכל יום הוא מדיני כבוד הבית עצמו (ולא רק מגדר הקדמה לעבודת היום), ולכך הציבו הרמב"ם בפרק זה, בהמשך לדיני שמירה דהו"ג כ"כ משום כבוד.

4 ראה פירוש הרע"ב לתמיד שם. פירוש הרא"ש שם (תמיד כח, סע"א). ועוד.

5 ראה בכ"ז אנציקלופדי' תלמודית כרך טז ערך חנכה ע' רמד-רמה. וש"נ.

ללמדך גדר כבוד שבמקדש כמה היא, ולחדש עד היכן הדברים מגיעים – שצריך לכבדה באופן הכי נעלה, הנהגה דהידור מן ההידור.

ד.

יוסיף עוד דכיון שהוא כבוד הוי דין בבנין הבית עצמו, ובוה לא חל ההיתר דשבות

עוד יש לומר בכל זה בדרך אחר, בהקדם מה שמצינו להקשות בדיני מלאכה בשבת במקדש, דלכאורה סתירה גדולה יש בזה, דמחד עבודת התמידין והמוספין (ושאר קרבנות הצבור שזמנם קבוע), הנה לא רק שהם דוחים את השבת, אלא הוא מצוה וחויב⁷, ומאידך גיסא, בדין בנין המקדש פסקו (יבמות ו, א. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ב (בנוגע ליו"ט, וכ"ש שבת)), ד"אין בנין בית המקדש דוחה שבת, וכדילפינן במכילתא דריש פרשתנו⁸ מהא דהקדים משה איסור שבת לציווי מלאכת המשכן.

אמנם על פי האמת לא יפלא, דרק לאחר שבאה לכאן קדושת מקדש שפיר חלים כל דיני קדושתו, ולענין עבודה פרטית שבמקדש (אחר שנבנה ועומד על תילו) אמרינן דנדחית שבת מפניו, דמצד קדושת הבית, חל גדר של קדושה על כל מלאכה הנעשית ביו⁹, ולא קרינא בי' "חילול שבת" (ולא אסרה תורה אלא מלאכה של חולין בשבת). אבל במקום שאנו דנים על בניית המקדש עצמה, היינו שרצוננו להביא לכאן

יזדקקו ל"היתר" דציבור, דזה אינו יאה במקום של חיבה.

פירוש, דאף שמגדר עבודה שבמקדש ליכא שום עיכובא בזה, אבל מחמת הידור ושלימות עדיפא הדלקה בטהרה. ומעין זה יש לבאר בנדר¹⁰, דבאם היינו אומרים שחייב בדיקת העזרה הוא מגדר עבודה שבמקדש לבד, שוב לא מעכב כלום מה דאיכא בזה שבות, דמדיני עבודה שבמקדש "אין שבות במקדש", והוי מותר לכתחילה (כמ"ש הרמב"ם (הל' קרבן פסח שם ה"ט)). אמנם, כיון שהגדיר הרמב"ם ז"ל, דהוא מגדר כבוד והידור מקדש (שלכן קבעה להלכה זו בפרקיין וכנ"ל), אזי בדבר שהוא של כבוד אינו יאה ומהודר להיות נעשה על ידי "היתר" ד"אין שבות במקדש", ולזה קבעוהו לכל שבת להיות בלא שום "היתר" מיוחד (וכשם שבדין יראה מן המקדש אמרו ד"לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו" (יבמות ו, א¹¹), עד"ז הוא לענין כבודו).

ולדרך זו מיושב שפיר מה שקבע הרמב"ם לדבר זה בהלכה בפני עצמה, וגם שייכותה להלכות בית הבחירה (דיני הבית), ולא להלכות תמידין ומוספין – כיון שבהלכה זו נתחדש לנו דבר גדול בענין כבוד המקדש, דלא זו בלבד שבדקוהו בכל יום (ה"א), שהוא בעצמו הידור בכבוד הבית מה שאין מסיחים דעתם ממנו וכנ"ל, אף גם זאת (ה"ב) שהבדיקה עצמה, כיון שהיתה משום כבוד והידור, לא השתמשו ע"ז בשום "היתר". ומטעם זה סיים הרמב"ם פ"ח דהלכות ביהב"ח (דבכללו מיירי בדיני כבוד המקדש, כנ"ל) בדבר זה דוקא, כי בזה הוסיף

7) ראה רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ט. ובכ"מ. וראה לקוטי שיחות חט"ז ע' 238.

8) וראה גם רש"י ורמב"ן ריש פרשתנו.

9) להעיר מאיסור הבאת חולין לעזרה (ראה אנציקלופדי' תלמודית כרך טו ע' חולין שנשחטו בעזרה ס"ד, וש"ס).

10) וראה לקוטי שיחות שם ע' 62 הערה 47.

גם בזה נפעל בו שיהי' "בית לה", היינו מקום של כבוד הראוי לה'.

וע"פ היסוד דלעיל, שלא הותרה מלאכה בשבת אלא בעבודת המקדש ולא בבניינה, נוכל ללמוד אף לנדו"ד גבי היתר שבות במקדש מתקנת חכמים, דמה שהתירוהו חכמים הוא רק בעבודה או מלאכה הנעשית בהמקדש, משא"כ באלו העשיות שהם מגדר בניית המקדש (שבזה שפיר נכלל כיבודו, כנ"ל), דבהו מיירי בהלכות בית הבחירה, הנה אף בדיני חכמים (ד"כל דתקון מעין דאורייתא תיקון") (פסחים ל, ב) איכא להחילוק הנ"ל דדיני דאורייתא, ולא אמרו להתיר שבות מחמת קדושת המקדש בדבר שהוא הוא המחיל בעצמו קדושת המקדש וכבודו.

ונמצינו למדים עוד, דהן בתחילת הלכות ביהב"ח והן בסופם הוגדר לנו מן הרמב"ם חידוש הנ"ל, דמצות בנין הוא על הנפעל ולא על הפעולה. דהא בתחילת ההלכות הדגיש הרמב"ם הא דמחוייבים "לעשות בית לה", דברווקא נקט בלשון זו (ולא "לבנות בית לה"), לומר שאין החיוב במעשה הבני', רק במה שע"ז נעשה ונוצר בית לה' (כמו שדייק בזה בצפ"ע"נ שם). וכ"ה בסיום ההלכות, דבמה שאמרינו שליכא היתר ד"אין שבות במקדש", נתחדש לנו שכבוד הוא מדיני בנין הבית, כיון שמצות הבנין הוא בהנפעל ולא בהפעולה.

קדושתו, והוא מקודם שחלה קדושתו, הנה בזה עדיין לא חלו הדינים הבאים מקדושתו, ומלאכה זו חולין היא, ולכך לא התירו להחיל קדושת המקדש במעשה זה של חילול שבת.

[וגם בזה הוא על דרך מה שמצינו עוד במפרשים (גליוני הש"ס (להר"י ענגל) לשבת כא, ב¹) לענין הקושיא הנ"ל בניסא דחנוכה, דהתם הוצרכו לחנך את המקדש אחר שטימאוהו; ובזה לא אמרינו "טומאה הותרה בציבור"].

ה.

יבאר דבנין המקדש עיקרו הנפעל, ועפ"ז יבאר דשמירת המקדש הוא דין בבנינו
והנה, לענין דין שמירת המקדש, כבר נתבאר במקום אחר (לקו"ש ח"ג ע' 58 ואילך. ח"ח ע' 464) שמה שהכניסו הרמב"ם בהלכות בית הבחירה דמיירי במידות הבנין וצורתו (ועד"ז הוא בש"ס, דדיני שמירת המקדש הובאו גם במס' מידות), הוא לפי ששמירת המקדש הוי מגדר מצוות הבני' דבית המקדש. והטעם לזה, ע"פ מה שהאריך בצפנת פענח (מהד"ת ג, ב, עז, א. עה"ת פרשתנו ע' קסה-קסו), דגדר חיוב בנין הבית אינו הפעולה והעשי' דהבני' עצמה, אלא המצוה בזה הוא הנפעל והתוצאה שיהי' "בית לה" (ורק שזה נעשה ע"י פעולת הבני' עצמה), ועפ"ז מובן דאף שמירת וכבוד המקדש הוא ממצות בניינו, דהא

(10) וראה אנציקלופדי' תלמודית שבהערה 5.

עצות לנדודי שינה

העיקר - להיטיב מצד המזוונכות ויטיב מצב בתם

במענה על מכתבה בו כותבת אודות בתם... שתליט"א, שנעורה משנתה איזה פעמים בלילה, ואף שאין זה מזיק כלל לבריאותה אבל מפריעה לשאר בני הבית וביחוד לה.

ובטח ישנה מזוזה בדירתם הצריכה חילוף או תיקון (בכתיבה או במקום הנחתה, שתהי' כדין תורתנו תורת חיים) וכיון שיבדקו המזוזות, כדאי הי' שיבדקו גם התפילין של בעלה הרב שליט"א, ובטח מניח גם תפילין דר"ת ויבדקו גם אותם,

והעיקר דעיקר בכגון דא, הוא להיטיב מצב החינוך דהבנות אשר בהמוסד בו מכהנים בקדש היא וכן בעלה שיחיו ובודאי כשיעשו כל הנ"ל יראו גם בעיני בשר שינוי בהאמור בקרוב.

ולמותר לומר שזה שכותבת שנתנו לבתם "דראגס" [סמי רפואה], כנראה משך איזה זמן, הנה טוב במאד שפסקו לעשות זה.

(אגרות קודש חי"ב עמ' תמג)

סדר חיים וזמנים מסודרים וקבועים

במ"ש אודות החלישות שלו, וכן מהפרעות בעת השינה, יש מקום לומר ששני הענינים הוא מהבלתי סדר והעדר זמנים קבועים לאכילה שת' שינה וכו', והרי ידוע עד כמה דרשו וגם דייקו

לקראת שבת

כא

והקפידו רבותינו על סדר חיים מסודרים וביארו והסבירו שמונע – הבלתי סדר – להצלחה בקיום התורה והמצות ובפרט בנדון כזה שנוגע למלאכתו בקדש מלאכת זבולון שקדם לישכר, ואופן מלאכתו הרי מקרא מלא דבר הכתוב שמח זבולון בצאתך, וק"ל.

ומהנכון שישאל דעת רופא בכדי להשקיטו מהתרגשות מהנ"ל ויבקשו לקבוע לו זמני האכילה שתי' וכו' ועד כמה שאפשר ישתדל לשמור עליהם והשי"ת ישלח דברו ויחלימהו ויחזקהו.

(אגרות קודש חי"ז עמ' קסט)

לבדוק אם אוכל די מזון, וכן ענין הכשרות

ובמ"ש אודות בנם... שליט"א, איך ששינתו קלה ביותר ומתעורר כמעט כל לילה וכו'.

יש מקום לומר שחסר לו מה במזונו, וכשימלאו החסר בודאי יתחזקו העצבים (ניערווען שלו) לישן במנוחה יותר, אלא שצריך לבדוק גם המזווה בחדרו בו ישן, וכן לדקדק בכשרות המאכלים ומשקים אשר נותנים לו, שעל ידי כל זה ילך מצבו הלוח וטוב.

(אגרות קודש חי"ז עמ' רמה)

מזווה כשרה בסמוך למטתו

ובמענה על הודעתו אתמול... כי השינה אצלו אינה כדבעי, הנה יסיח דעת מזה לגמרי ואל יחוש לזה, כיון שבטח ממלא הוראות הרופא בזה.

ומהנכון אשר תהי' בסמוך למטתו מזווה כשרה (לאו דוקא על מזוזת הפתח) כמובן אם נצרך – כלי בתוך כלי וכיו"ב.

ובידעי חביבותי' לדבר הרב, אזכיר מה ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר אשר אצל כמה מהנשיאים (כמדומה קרוב לודאי, שפרט בשם כ"ק אדמו"ר מהר"ש) היתה מונחת על שולחנו פתקא ועלי' כתוב: שויתי הוי' לנגדי תמיד. ובטח שם כת"ר שי' לבו לזה שעל שלחן הכתיבה והלימוד של כ"ק מו"ח אדמו"ר היתה מונחת מזווה.

– ולהעיר מכלים פי"ז מט"ז שהיו נושאים מזווה במקל. עיי"ש בתויו"ט.

(אגרות קודש ח"ד עמ' קנט)

עצות רוחניות וגם אחיזה בטבע

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כתב ע"ד הפרעות שיש לו בשינה וכו' ושאל דעת רופא ולע"ע לא עזר לו.

הנה לכל לראש צריך לבדוק את המזוזות בדירתו וכן את התפילין שלו שתהיינה כשרות כדיון,

ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש פרוטות אחדות לצדקה, ואחרי התפלה בכל יום גם בש"ק ויום טוב, יאמר השיעור תהלים חדשי – כפי שנחלק התהלים לימי החדש – ומה טוב שלא רק ביום ילבש טלית קטן בדוק בציציותיו אלא גם יישן בטלית קטן וכדברי האריז"ל בזה (הובאו ע"י רבנו הזקן בסידורו ה' ציצית), ואז תקותי חזקה שיסתדרו עניניו.

אלא שכיון שלכל דבר צריכה להיות אחיזה בטבע, ובטח הרופא יתן לו איזה כדורים וכיו"ב, יקחם כהוראת הרופא, אבל יסיח דעתו לגמרי מענין הפרעות הנ"ל ואז כנ"ל לאט לאט במשך זמן לא ארוך יחזור לאיתנו ככל האדם, וככל שיסיח דעתו יותר ויסיף בבטחונו בהשי"ת בורא עולם ומנהיגו יתוסף בברכות השי"ת והצלחתו בהנ"ל ובכל עניניו.

(אגרות קודש חח"י עמ' שנח)

בהנוגע לזוגתו תחי' שכותב שבאמצע הלילה צועקת ובוכה כו', יבדקו מזוזות דירתם, והיא תפריש איז[ה] פרוטות לצדקה קודם הדלקת הנרות ובכל יום חול בבוקר, ולפני השינה תקרא פרשה ראשונה של קריאת שמע, ולא תאכל מאכלים קשים לעכל שעה או שתיים לפני השינה.

(אגרות קודש חט"ו עמ' שו)

עבודת המוח ועבודת הלב

עם היות אשר עובדי ה' במוחם ועובדי ה' בלבם חלוקים המה באופני עבודתם אבל הצד השווה שבהם ששניהם מסורים ונתונים המה איש איש מהם בענין עבודתו אשר זאת – לימוד תורת החסידות ושקידת העבודה בעבודת הוי' – רק זאת היא משאת נפשם ותעודתם בחיים וזולת זאת הנה כל הדברים – אפילו היותר מוכרחים – בחיי האדם הם רק כטפל בלבד

"משכילים" ו"עובדים"

שני אופני עבודה המה בעבודת ה' ע"פ תורת חסידות חב"ד, עבודת המוח ועבודת הלב, ובעלי העבודה מתוארים בתוארים מיוחדים, עובדי ה' במוחם נקראים בשם התואר "משכילים" ועובדי ה' בלבם נקראים בשם התואר "עובדים", ולמותר להגיד כי כל משכיל הוא גם עובד ה' בלבו – שלולא זאת אינו בגדר משכיל, כי כל דבר השכלה בהשגה אלקית בהכרח שתפעול עבודת הלב, באחת התנועות דאהבה או דיראה – וכל עובד גם הוא משכיל בהשגה אלקית ומה שהם חלוקים בתוארים הוא להיות שהמשכיל בא מן ההשכלה אל העבודה והעובד בא מן העבודה אל ההשכלה, אבל שניהם מוכרחים המה ושניהם כאחד מוציאים מכל ענין וענין מהשגה אלקית את השייך לטבע כשרונם אשר הטביע בהם הקב"ה, אם בטבע ההשכלה או בטבע העבודה וממנו הוא מתחיל.

"אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם"

לדוגמא:

ההשגה האלקית בענין "אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם", שענינו ע"פ תורת

החסידות הוא שהנביא קובל ומתמי' גם על בני יעקב – דבני ישראל הם בעלי דרגא גבוה יותר מבני יעקב, אבל גם בני יעקב – יודעים ומשיגים דאני ה' לא שנית, דכללות הבריאה אינו עושים ח"ו שום שינוי בבורא ב"ה, וכמאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא לאחר שנברא העולם", ובכל זה הנה "אתם בני יעקב לא כליתם", הידיעה והשגה לא פעלה בהם כלות הנפש להיות חפצים ומשתוקקים רק לידבק ולהכלל באו"ס ב"ה חיי החיים.

השגה זו בדמותה ובצלמה כמו שהיא היא יסוד מוסד לשני בעלי העבודה, בעבודת המוח ועבודת הלב, אשר שניהם כאחד לומדים אותה בעיון ולהבינה ולהשיגה ומתבוננים בהשגה זו ומסתכלים בה בהסתכלות מרובה בהעמקת הדעת קודם התפלה ובשעת התפלה, אלא שכל אחד מהם מתחיל מאותה הנימה שלפי טבע כשרונם המיוחד, זה בהשכלה וזה בעבודה, ושניהם כאחד באים לעבר השני, המשכיל בא לתכלית העבודה והעובד – לעומק המושג.

אופן התבוננותו של "העובד את ה' במוחו"

העובד את ה' במוחו, הנה תחלת התעסקותו בהשגה ד"אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם" היא, הנה אף גם כי כבר למד הענין והבינו לאשורו הנה מתבונן בו בהסתכלות חזקה בהעמקת הדעת בביאור ההשגה, להיות כי "בי"ה הוי' צור עולמים" וארז"ל ביו"ד נברא עוה"ב ובה"א נברא עוה"ז", והיינו שכללות כל העולמות נבראו רק בב' אותיות י'ה'.

ומבאר לעצמו העדר התפיסת מקום של ב' אותיות, שהלא גם באדם שהוא נברא בעל גבול ודבורו קצוב דכתיב ימים יוצרו, שכל אדם יש לו תקציב מיוחד בשנים חדשים וימים כמה יחי' בעלמא דין כמ"ש "הלא צבא לאנוש עלי ארץ", וכפרש"י ז"ל, וההשגחה העליונה קצבה כמה דבורים ידבר האדם בכל יום ויום – והבחירה חפשית לאדם במה ידבר אם בדברי תורה ותפלה או להבדיל בדבורי עולם ושטות כמ"ש הרמב"ם כמה חלקים בענין הדבור – הנה גם באדם הרי ב' אותיות אינם תופסים מקום לגבי ריבוי האותיות של יום אחד ומכל שכן לגבי הריבוי של כל ימי חייו, הנה להבדיל הבדלות אין קץ לגבי יתברך שהוא בלי גבול הרי ב' אותיות אינם תופסים מקום כלל, ובהשכלתו זו הרי הוא מבין ומשיג דלא זו בלבד דכללות בריאת העולמות מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין אינה עושה שום שינוי כלל אלא עוד זאת שכולא קמי' כלא חשיבי כלל.

ומתעורר בתשוקה גדולה ועצומה להתכלל ולהדבק בא"ס ב"ה ומתפעל במוחו על טוב השגתו, והתפעלות זו באה בהתפעלות הלב לאהוב את ה' אהבה גדולה ולירא מפניו ית' יראה גדולה ומביאתו לידי קיום המצות בהידור נפלא ולהיות זהיר בזהירות גדולה מבלי להיות נמשך אחר הגשמיות, וכל עשיותיו הן לשם שמים.

אופן התבוננותו של "העובד את ה' בלבו"

העובד את ה' בלבו, הנה תחלת התעסקותו בהשגה ד"אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם" היא, דאף שכבר יודע הוא את הענין בכי טוב וכבר התבונן בו פעמים ושלש ובכל פעם ופעם נתלהב בהתלהבות הלב על ההרגש הנפלא שמרגיש בהפלאת השגה זו, בכל זה הנה הוא מוסיף להתבונן בהעמקת הדעת בהסבות המעכבות את כלות הנפש, דבאמת הרי מההתבוננות ד"אני ה' לא שניתי" ה' צריך להיות כלות הנפש להתכלל ולהדבק בא"ס ב"ה, וכש"אתם בני יעקב לא כליתם", שאין הכלות הנפש, הנה בודאי שיש סבה לזה, הנה כל עבודתו של העובד ה' בלבו לחפש אחר הסבה המעכבת את התשוקה בכלות הנפש ולדחותה.

דהנה כל דבר השכלה והשגה שהאדם מבין ומשיג את טבעה הרי היא פועלת מדה שבלב כפי חיוב ההשגה ההיא באחת המדות דאהבה וקירוב או יראה וריחוק לאחור, וכשאין ההשכלה פועלת מדה שבלב אות הוא שיש איזה סתימה המעכבת את הילוך השפע האור מן המוח אל הלב, וסתימה זו נקראת טמטום הלב שלבבו אטום מלקבל דבר השגה אלקית ולהתעורר על ידה בהתעוררות אהבה או יראה כפי נושא ההשגה ההיא, אבל במוחו מתפעל הוא על טיב ההשכלה ההיא, והיא התפעלות המוח, היינו המדות שבשכל שהן מקור המדות שבלב על ידי אמצעות השכל שבמדות, וכאשר במוחו ג"כ אינו מתפעל על ההשגה ההיא אות הוא שיש קלקול במוחו שהוא טמטום המוח, שמוחו אטום מלקבל השגה אלקית, והיינו שאף גם אם מבין את ההשכלה בהשגה טובה אבל עם זה אינו מרגיש את האלקות שבה, וענין טמטום המוח הוא שיש איזה סתימה המעכבת את הילוך גילוי אור הנשמה השופע מעצם הנפש בכח החכמה שלו, ולכן הנה הוא יודע רק את ההשכלה הבאה מכח המשכיל שהוא מקור שכל הגלוי, אבל חסר לו ההרגש האלקי שהוא גילוי אור הנשמה.

והנה סבת הסתימות בטמטום הלב וטמטום המוח חלוקות הנה, ובכל אחת מהן, בין בסבת טמטום הלב ובין בסבת טמטום המוח יש הרבה ענינים הגורמים אותן, והן דרגות חלוקות בחולי הנפש ומומי בני אדם הבאות מסבות הכלליות דפריקת עול מלכות שמים, קלות הדעת בקיום המצות בכלל וקיומן על דרך מצות אנשים מלומדה, אהבת עצמו לייקר ולהבדיל מעלות עצמו, להמעיט ולכחד חסרונות עצמו, שרירות הלב הבאה בסבת דעות כוזבות של הפשרנים למיניהם המגלים פנים בתורה ככל העולה על רוחם מהני בני עמלק המקררים את בני ישראל ומנתקים אותם – ח"ו – מלהסתפח בנחלת ה', כמבואר בארוכה בחמש עשרה פרקים הראשונים של ספר "דרך החיים" להוד כ"ק אדמו"ר האמצעי נבג"מ זי"ע ובקיצור בספר פוקח עורים בביאור להעתקה העברית.

והנה כשם שבחולי הגוף הרי כל חולי יש לו רפואה פרטית, שאינו דומה חולי הלב למיחוש הראש או לחולי שאר אברי הגוף, כן הוא גם בחולי הנפש ומומי בני אדם שאינו דומה חולי טמטום הלב לחולי טמטום המוח, וכן אינם דומים תחלואי הנפש הבאים בסבת פריקת עול וקלות הדעת לתחלואי הנפש הבאים לסבת שרירות הלב ודעות כוזבות, אבל לכלם ישנם סמי מרפא לרפואתם.

וזו היא עבודתו של עובד ה' בלבו להתעסק בהסרת הסתימות דטמטום הלב וטמטום המוח ע"י העבודה דתשובה על חטאת נעוריו בשוגג ובמזיד וכיבוס פשעיו בדמעות דתפלה ותחנונים ומסדר לעצמו אופן עבודתו בסדר מסודר בלימוד התורה וקיום המצות ומרגיל עצמו בעבודת ה' עד כי מסיר את טמטום מוחו ולבו ושב ורפא לו והולך לדרכו בהעבודה דתורה ומצות והנהגה דמדות טובות.

הצד השווה שבהם ששניהם מסורים ונתונים המה איש איש מהם בענין עבודתו

והנה כל הטוב המעולה, הן בעבודת המוח והן בעבודת הלב, רוכשים להם המשכילים והעובדים רק בעבודת התפלה שהיא תמורת הקרבנות דאתמר בהו "רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף", דבקרבנות כתיב "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" ופי' הוד כ"ק אדמו"ר הזקן זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע – "אדם כי יקריב", בכדי שהאדם יתקרב לאלקות הנה "מכם קרבן לה'", ההקרבה שהאדם מקריב מכם הוא קירוב לה', וזהו "רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין סוף" וסוד הקירוב שנעשה ע"י הקרבנות הוא עולה בעילוי אחר עילוי, ועכשיו תפלתו של אדם היא במקום קרבנו לכן הנה ע"י העבודה דתפלה האדם עולה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות.

חז"ל אמרו דהכל צריכים חיזוק, אשר כן הוא גם בעבודת ה', דבין עובדי ה' במוחם ובין עובדי ה' בלבם צריכים חיזוק, והחיזוק בעבודת התפלה הוא התועדות חסידותי בספורי צדיקים וחזרת פתגמיהם, ספורי החסידים נסיונותיהם בארחות חייהם, מנגינתם, ריקודיהם ועליצותם, והעולה על כולנה טבילת טהרה.

והנה עם היות אשר עובדי ה' במוחם ועובדי ה' בלבם חלוקים המה באופני עבודתם אבל הצד השווה שבהם ששניהם מסורים ונתונים המה איש איש מהם בענין עבודתו אשר זאת – לימוד תורת החסידות ושקידת העבודה בעבודת הוי' – רק זאת היא משאת נפשם ותעודתם בחיים וזולת זאת הנה כל הדברים – אפילו היותר מוכרחים – בחיי האדם הם רק כטפל בלבד.

(אגרות קודש ח"ו עמ' שכח ואילך)

